

POMSTA JE SLADKÁ, a.s.

MALE AJ
VELKE
NEPRIJEM-
NOSTI SA
DAJU
SPEŇAZIT

JONAS
JONASSON

IKAR

POMSTA JE SLADKÁ, d. s.

JONAS
JONASSON

Preložila Mária Bratová

IKAR

Jonas Jonasson
HÄMNDEN ÄR LJUV AB

Copyright © Jonas Jonasson 2020
First published by Piratförlaget.
Published by arrangement with Partners
in Stories Stockholm, Sweden.
Translation © 2020 by Mária Bratová
Jacket design © by Barbara Baloghová
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-7658-1

Vlastenectvo je nebezpečná cnosť.

Oscar Wilde

Pozdravuj odo mňa Oscara a odkáž mu,
aby toľko nerozmýšľal.

Teta Klara

PROLÓG

V RAKÚSKO-UHORSKU ŽIL raz istý pomerne zručný maliar menom Adolf. Vo svete sa však preslávil čímisi úplne iným.

Mladý Adolf si myslel, že pravé umenie zobrazuje skutočnosť, aká naozaj je, ako ju vníma zrak. Asi ako na fotografii, ibaže farebnej. „Čo je pravdivé, je krásne“ – vyhlasoval, čím citoval výrok istého Francúza, o ktorom inak nechcel ani počuť.

Oveľa neskôr, keď Adolf už nebol mladý, sa postaral, aby sa pálili knihy, umelecké diela, ba dokonca aj ľudia, a to v mene vytvorenia správneho vnímania sveta. Dôsledkom bola doteraz najväčšia vojna v dejinách ľudstva. Adolf ju prehral a zomrel.

A jeho ponímanie sveta upadlo do zimného spánku.

ČASŤ 1

KAPITOLA 1

NETUŠIL, KTO BOL ADOLF, a nikdy nepočul o Rakúsko-Uhorsku. Vlastne to ani nepotreboval. Bol liečiteľom v zapadnutej dedine africkej savany a v červenej železitej pôde zanechal tak málo stôp, že jeho meno si dnes už nikto nepamätá.

Hoci bol šikovný, chýr o jeho zručnosti neprenikol za hranice údolia, rovnako ako spoza neho neprenikali zvesti zo sveta. Liečiteľ žil skromne a zomrel mladý. Vlastné vedomosti mu ako na truc nepomohli, keď ich sám najväčšmi potreboval. Smútila za ním malá, ale verná skupinka pacientov.

Najstarší syn bol zatiaľ primladý, aby sa stal jeho nasledovníkom, no v týchto končinách sa to takto tradovalo odjakživa a malo to tak aj ostať.

Potomok bol ešte menej známy než otec, napokon, mal iba dvadsať rokov. Po otcovi síce zdedil isté schopnosti, rozhodne však nie jeho prívetivosť. A už vôbec sa mu nepozdávalo, že by sa mal podľa otcovho vzoru po zvyšok života uspokojovať s málom.

Z toho postupne vyplynuli nutné zmeny. Mladík sa do nich pustil tým, že na prijímanie pacientov postavil novú chyžu s oddelenou čakárňou. Pokračoval výmenou oblečenia. Tradičný odev *shuka* nahradil bielym plášťom. Premenu dovŕšil zmenou vlastného mena a titulu. Syn liečiteľa, na ktorého meno si už nikto nespomenul, sa podľa najvýznamnejšieho zo všetkých Masajov, opradeného mýtmi, vodcu a vizionára dal osloviť doktor Ole Mbatian. Keďže originál

už dávno nežil, nemohol sa brániť, a ani z druhého sveta nedorazili nijaké protesty.

Popri týchto zmenách mladík zavrhol aj otcov cenník za liečebné výkony. Syn si zostavil vlastný, náležité a spravodlivo odzrkadľujúci nároky veľkého bojovníka. Veď doktor musí chorému venovať svoj drahocenný čas, preto za ošetrovanie už nestačilo zaplatiť vreckom čajových lístkov alebo kúskom sušeného mäsa. Za ľahšie zákroky si vypýtal jednu sliepku, zložitejšie vyšli na jednu kozu. A pri naozaj komplikovaných prípadoch lekár požadoval kravu. Presnejšie – ak neboli až *priveľmi* komplikované a náročné. Zomieranie bolo naďalej zadarmo.

Čas plynul a ránhojiči v okolitých dedinách postupne zatvárali ordinácie. Podľahli konkurentovmu tlaku, lebo sa ešte vždy dávali oslovovať ako kedysi a vyhlasovali, že pravý Masaj sa neoblieka do bieleho odevu. Chýry o doktorovi Olem Mbatianovi sa šírili súbežne s narastajúcim zoznamom pacientov, takže jeho ohrady pre kozy a kravu sa ustavične prebudovávali. A pri rozširujúcej sa klientele, čo užívala jeho odvary, pomaly nadobúdala zručnosť, aká sa mu od začiatku pripisovala.

Liečiteľ s neprávom prisvojeným menom bol už dostatočne zámožný, keď konečne oslávil príchod prvorodeného syna. A len čo malý prežil prvé kritické roky, podľa tradície ho zaučali do otcovho povolania. Ole Druhý žil mnoho rokov po boku svojho otca. Predsa však nastal deň, keď sa otec odobral na onen svet, a vtedy sa mladík rozhodol, že si ponechá jeho neprávom prisvojené meno, len preškrtnie doktorský titul a spáli biely plášť. Pacienti prichádzajúci z veľkých diaľok totiž tvrdili, že doktor – na rozdiel od šamana – má zrejme do činenia s bosoráctvom. A liečiteľ, o ktorom sa roznesie chýr, že je bosorák, nemá vyhliadky na dlhé zotrvanie v práci, dokonca ani na život.

Po doktorovi Olem Mbatianovi zdedil liečiteľstvo Ole Mbatian Starší. Jeho prvorodený syn, ktorý dospel a prevzal povolanie po otcovi a dedovi, sa stal Olem Mbatianom Mladším.

No a práve ním sa začína náš príbeh.

KAPITOLA 2

OLE MBATIAN MLADŠÍ po otcovi a dedovi zdedil nielen meno, ale aj majetok, chýr a talent. V iných častiach sveta by sa o ňom povedalo, že sa narodil pod šťastnou hviezdou.

Po náležitom zaškolení sa spolu s rovesníkmi podrobil aj výcviku na bojovníka. Práve preto bol z neho teraz nielen liečiteľ, ale aj vážny masajský bojovník. O liečivej sile rastlín a korieňov nikto nevedel viac než on a iba málokto sa s ním opovážil súperiť, keď sa k slovu dostala kopija, drevený kyjačik či nôž.

Jeho medicínskou špecialitou bolo riešenie problémov s väčším množstvom detí, než si rodina želá. Nešťastné ženy k nemu merali na koni aj niekoľkodennú úmornú cestu od Migori na západe až po oblasť Maji Moto na východe. Aby stihol vyhovieť všetkým záujmyniam, stanovil si podmienku – aspoň päť žijúcich detí, z toho najmenej dvaja chlapci.

Liečiteľ nikdy nepreznal svoj recept, ale z chuti zakaleného roztoku, ktorý žena užila v čase ovulácie, sa dalo usúdiť, že jeho aktívnou prísadou je momordika horká. Citlivejšie chuťové poháriky v ňom mohli rozoznať aj prímes indickej bavlny.

Ole Mbatian Mladší bol bohatší než všetci ostatní vrátane náčelníka Olemeeliho Scestovaného. Okrem stáda kráv totiž vlastnil tri chatrče a dve ženy. Náčelník to mal v opačnom poradí – dve chatrče a tri ženy. Ole vôbec nechápal, ako to môže fungovať.

Mimochodom, liečiteľ nikdy nemal rád tunajšieho náčelníka. Boli

rovesníci a odmalička vedeli, že jedného dňa obaja prevezmú vopred určenú úlohu.

„Môj otec rozkazuje tvojmu,“ posmieval sa mu Olemeeli.

V tom mal pravdu, no Ole junior nerád prehrával slovné súboje. Vyriešil to tým, že budúcemu náčelníkovi dreveným kyjačikom treskol po papuli, v dôsledku čoho Ole Mbatian senior nemal na výber a synovi poriadne vyprášil zadok, no zároveň mu do uška šeptal pochvalu.

V tých časoch v údolí vládol Kakenya Krásny. Tajne sa umáral vedomím, že prívlastok v jeho mene síce je pravdivý, ale súčasne označuje jedinú prednosť, ktorou disponuje. Starostí ho nezbavilo ani poznanie, že syn, ktorý jedného dňa nastúpi na jeho miesto, zdedil všetky otcove nedostatky a o kráse nemohlo byť ani reči. Výzoru mladého Olemeeliho ani zamak nepomohlo, že mu liečiteľov laganisko vyrazil dva predné zuby.

Kakenya Krásny sa rozhodoval nekonečne pomaly a ťažkopádne. Súviselo to s tým, že dovolil, aby to zaňho robili jeho manželky. Ibaže – nanešťastie – mal ich párný počet. Zakaždým, keď sa na niečom nezhodli (to značí takmer vždy), uvedomil si, že by mal použiť svoj rozhodujúci hlas, len netušil, ako to urobiť.

V jeseni svojho života a s pomocou celej rodiny sa Kakenya napokon predsa len dopracoval k niečomu, na čo mohol byť pyšný. Najstarší syn sa vybral na cesty, aby sa dostal ďalej než ktokoľvek pred ním. To z neho malo urobiť scestovaného človeka, ktorý sa vráti obohatený o dojmy z ďalekého sveta. Múdrosť, čo takto nazbiera, mu mala prospieť v ten deň, keď vystrieda otca. Olemeeli síce nikdy nebude taký krásny, zato však z neho môže byť rozhodnejší a osvietenejší náčelník.

Tak znel pôvodný zámer.

Ibaže želania sa nie vždy plnia. Olemeeliho prvá a posledná cesta podľa ockovho príkazu viedla do Loiyangalani. Nielen preto, že toto miesto bolo vzdialenejšie, než je vôbec predstaviteľné, no najmä pre chýr, že tam ďaleko na severe vynašli nový spôsob filtrovania morskej vody. Metódu s využitím zohriateho piesku, bylín s vysoc-

kým obsahom vitamínu C v kombinácii s koreňmi lekna poznali už dávno. No v Loiyangalani zjavne prišli na čosi nielen jednoduchšie, ale aj efektívnejšie.

„Vyber sa ta, syn môj,“ požiadal ho Kakenya Krásny. „A pouč sa zo všetkého, čo ťa cestou postretne. Potom sa vráť domov a priprav sa. Cítim, že mi už veľa času nezostáva.“

„Ale, ocko,“ odvetil Olemeeli.

Na viac sa nezmohol. Len zriedkakedy nachádzal vhodné slová. A správne myšlienky.

Cesta trvala pol večnosti. To značí – celučícký týždeň. Keď Olemeeli dorazil na miesto, zistil, že v Loiyangalani sú v kadečom popredu. Čistenie vody je jedna vec. Lenže oni si tam dali zaviesť čosi, čo sa nazýva elektrina, a mešťanosta pri písaní listu vôbec nepoužíval pero či kriedu, ale akýsi stroj.

Olemeeli by sa najradšej okamžite vrátil domov, no v ušiach mu zneli otcove slová. Preto podrobnejšie študoval jedno aj druhé, lebo to bolo najmenej, ako otcovi splatí synovský dlh. Nanešťastie však elektrinu skúmal tak nešikovne, až ho poriadne koplá, takže na niekoľko minút stratil vedomie.

Keď sa prebral, dal si načas, kým sa odhodlal pustiť do skúmania písacieho stroja. Ten sa k nemu nesprával o nič lepšie, takže keď Olemeeliho ľavý ukazovák uviazol medzi dé a er, od hrozného úľaku tak silno mykol rukou, že prst sa na dvoch miestach zlomil.

Čo je veľa, to je veľa. Olemeeli prikázal pomocníkovi, aby ho po-balil na namáhavú cestu domov. Už vedel, čo oznámi otcovi Kakenyaovi. Postačí, ak mu opíše, ako elektrina hryzie a kope len preto, že človek vopchá klinec do akejsi diery v stene. Nehovoriac o tom, že písať na stroji je priam životunebezpečné.

Proroctvá Kakenya Krásneho sa naplňali len zriedkakedy. No podozrenie, že na zemi pobudne už iba krátko, sa ukázalo ako správne. Čiastočne bezzubý syn s údesom prevzal jeho miesto.

Nový vodca Olemeeli hneď prvý deň po otcovom pohrebe vydal tri dekréty.

Prvý: To, čo sa nazýva elektrina, sa nikdy nesmie zaviesť v údolí, nad ktorým vládne Olemeeli.

Druhý: Stroje na písanie sa nesmú dovážať cez hranice.

Tretí: Dedina zainvestuje do úplne novej čističky vody.

Tak sa stalo, že Olemeeli už takmer štyri desaťročia panuje v Masai Mare, v jedinom údolí, kde sa nevyskytuje elektrický prúd, písacie stroje a, samozrejme, ani počítače. Údolie, v ktorom nebýva ani jediný zo šiestich miliárd používateľov mobilných telefónov.

Tento muž sa dal oslovovať Olemeeli Scestovaný. Bol rovnako neoblúbený ako kedysi jeho otec. Za chrbtom ho častovali množstvom menej pekných prívlastkov. Ole Mbatian Mladší uprednostňoval najmä označenie „štrbavý náčelník“.

Neoblúbený náčelník a uznávaný múdry liečiteľ boli, ako sme už spomenuli, rovesníci. To však neznačí, že spolu vychádzali. No keďže predstavovali dve najdôležitejšie osoby celej dediny, nepatrilo sa, aby sa iba hádali ako zamladi. Ole Mbatian sa netajil názorom, že v dedine rozhoduje najväčší spiatočník na svete. Olemeeli Scestovaný sa zasa tváril, že liečiteľov hlas k nemu vôbec nepreniká, najmä keď mu za každým pripomínal, kto z nich dvoch má v ústach väčší počet zubov.

Pre Oleho Mbatiana predstavoval náčelník stály, ale znesiteľný problém. Jeho jediný skutočný problém sa vzťahoval na čosi iné: menovite na fakt, že s prvou manželkou mal štyri deti a s druhou takisto – spolu osem dcér, ale nijakého syna. Už po štvrtom dievčatku začal experimentovať so svojimi bylinkami a korenkami, len aby nasledujúce dieťa bolo konečne chlapec. Ibaže táto medicínska výzva bola preňho ťažký oriešok. A tak prichádzali ďalšie dcéry, až kým ich manželky úplne neprestali privádzať na svet, hoci v odvaroch, čo na nich skúšal Ole Mbatian, nefigurovala ani momordika, ani indická bavlna.

Po piatich generáciách liečiteľov sa novým nástupcom stane ktosi iný než Mbatian, pravdepodobne pomenovaný úplne inak. Vo svete Masajov totiž neexistujú liečiteľky. Napokon, veď to znie čudne už na prvé počutie.

Ole dlho nachádzal útechu v tom, že štrbavému náčelníkovi sa pri výrobe detí nevodilo lepšie. Olemeelimu sa šiesta dcéra narodila v čase, keď Olemu ôsma.

Lenže náčelník si mohol dovoliť ešte jednu ženu. A kým najmladšia manželka zostarla, stihla svojmu manželovi a náčelníkovi porodiť syna a dediča. To bola sláva! Hrdý otec nariadil, aby dedina oslavovala celú noc. Tak sa aj stalo. Všetci sa veselili až do briezdenia. Okrem liečiteľa, lebo jeho rozbolela hlava a šiel si ľahnúť.

Odvtedy uplynulo veľa rokov. Oveľa viac, než Ole pripúšťal, že mu ešte zostáva. Napriek tomu sa však stále necítil pripravený na stretnutie s Veľkým bohom. Ešte vždy tu mal čo robiť a odovzdávať ďalej. Vlastne ani presne nevedel, koľko má rokov. Iba si všimol, že pri streľbe z luku už nemá úplne dokonalú mušku, ani s oštepom, kyjačikom a nožom netriafal vždy celkom presne. Keď nad tým zauvažoval, vyšlo mu, že najlepšie sa mu darí v hode dreveným kyjačikom. V dedine naďalej zostával neporaziteľným majstrom.

Ani s pružnosťou tela nemal výraznejší problém, pohyboval sa sebaisto. Zakrádal sa rovnako šikovne ako kedysi. Iba menej ochotne. Spohodlnel. Bolievali ho zuby. Ale na to poznal liek. Zrak mal menej ostrý než zamladi, no ani to nevnímal ako problém. Ole totiž videl už všetko, čo za to stálo, a zatiaľ vždy našiel, čo hľadal a potreboval.

Ole Mbatian predsa len pozoroval náznaky svedčiace o tom, že istý vek sa prehupol do iného. Ale to iba vtedy, keď sa cítil deprimovaný. A keď ho zachvátil neutíchajúci smútok za synom, ktorého nemal, sám si naordinoval zmes z ľubovníka bodkovaného a ružového koreňa v snečnicovom oleji. Zvyčajne to pomohlo.

Alebo sa vybral na mimoriadne dlhú okružnú cestu po savane. Na hľadanie a zber nových korenkov a rastlín do svojich liečivých roztokov vyrážal vždy zavčas rána. Pracoval, kým slnko nezačalo páliť prisilno. Na tieto obchádzky sa z domu vyberal ešte za tmy. Opatrne načúval, či nezachytí takmer nehučné zvuky loviaceho leva.

Ozaj, neskrátili sa mu trochu kroky? Kedysi sa Ole hravo dostal k Nanyki, inokedy ho nohy zaviedli až pod Kilimandžáro a potom

na horu. No teraz sa mu aj susedná dedina videla ďaleko. V podstate však vôbec nič nenasvedčovalo, že Ole Mbatian Mladší v pomerne blízkej budúcnosti spôsobí rozruch v Štokholme, v Európe i vo svete. Masaj, ktorý vedel takmer všetko o využívaní liečivých síl savany, nemal šajnu o hlavnom meste Švédska či o kontinente, kde sa nachádzalo. O svete takisto vedel len toľko, že ho stvoril najvyšší boh Enkai, sídliaci v horách Kirinyaga. Ole Mbatian sa pokladal za kresťana, ale jestvovali pravdy, ktoré v jeho vnímaní nezmenila ani Biblia. K takým patril napríklad príbeh o stvorení sveta.

„No len aby,“ hundral pri čítaní.

Z času na čas sa totiž trochu ježil a pätil, čo sám pokladal za otvorený prejav odvahy.

KAPITOLA 3

PRIBLIŽNE DESAĎTISÍC KILOMETROV na sever od ríše Masajov, na predmestí Štokholmu, švédskeho hlavného mesta, Lasse práve odovzdal kľúče od svojho životného diela novému majiteľovi. Najvyšší čas odísť do dôchodku.

Bývalý majiteľ stánku s párkami to nepokladal za nič svetoborné. Človek sa predsa narodí, pracuje, robí to najsprávnejšie, čo sa dá, potom sa utiahne, umrie a pochovajú ho. Nič viac a nič menej.

Oveľa výnimočnejšie – no najmä horšie – to vnímal jeden z jeho stálych zákazníkov. Veď Lasse predal svoj kiosk Arabovi! Chlapovi, ktorý nemá ani šajnu, čo je västervikská horčica. Västerviksenap. Ani že klobása sa má podávať *na* kaši. A do novej ponuky navyše zaradil kebab. To by našťvalo každého.

Stalo sa to v čase, keď mal Victor sotva pätnásť rokov. Od tej chvíle postávanie pri stánku na námestí preňho už nebolo ako kedysi.

Kamaráti na mopedoch vymenili miesto stretávania za novú pizzeriu na opačnej strane námestia, ibaže tú vlastnil takisto Arab, len iný.

No a Arabi – to je fakt niečo. A ešte Iračania. Iránci. Balkánci. Ani jeden z nich netuší, čo je pravá västervikská horčica. Obliekajú sa čudne. Rozprávajú čudne. Naozaj sa nevedia naučiť poriadne po švédsky?

A to je iba jedna vec. Druhá vec je, že kamaráti akoby to vôbec nevideli a stánok s párkami pokojne vymenili za pizzeriu. Vnútri bolo teplejšie a vôbec ich nemrzelo, že párky a klobásky z ponuky pomaly

vytlačil kebab. A keď sa im Victor pokúšal vysvetliť, že Švédsko je na najlepšej ceste úplne sa zmeniť, iba sa uškŕňali. Však nejaký Balkánek či Iránc v týchto končinách je iba príjemné osvieženie, no nie?

Victor so svojimi úvahami zostal osamotený. Kým ostatní chodili na diskotéky, trčal sám vo svojej chlapčenskej izbe. A keď cez víkend rovesníci hrali futbal, on šiel do múzea. Tam pri pohľade na čosi naozaj švédske nachádzal útechu. Napríklad na francúzske rokoko a neoklasicizmus, čo z Talianska priniesol do Švédska Gustáv III. No predovšetkým pri pohľade na diela *národného romantizmu*. Nič neprekonalo krásu Svätójänskeho tanca od Andersa Zorna. Nič nebolo trúchlivejšie než Prevoz zosnulého Karla XII. na obraze Gustafa Cederströma.

Vraj kebab!

Gymnaziálne roky vnímal ako utrpenie. Spoluziakom sa videl zvláštny, lebo sa učil naspamäť rodokmene švédskych panovníkov, a to od desiateho storočia až po súčasnosť. On zasa pokladal chalanov v triede za nezáživných. A dievčatá... tak tie naozaj neboli v poriadku. Niektoré si hlavu zamotávali do nejakého obrusu. S tými skutočne nechcel mať vôbec nič spoločné. No ani s pravými Švédkami... Ani s nimi sa nedalo rozprávať. A vlastne o čom? Ako sa s niekým zblížiť, a nepripustiť si ho k telu?

Základná vojenská služba mu priniesla vyslobodenie. Dvanásť mesiacov trvalého poriadku a pravidiel v službe národu. Hoci dokonca ani švédska obrana nemala pokoj od cudzincov. Ani od žien.

V ranej mladosti Victor zvažoval politickú kariéru. Predplatil si Folktribunen, noviny, ktoré vo všetkom zásadnom vyznávali rovnaké hodnoty ako on. Zašiel na zopár zhromaždení s rovnako zmýšľajúcimi ľuďmi, necítil sa tam však príjemne. Zmeny totiž plánovali nastoliť pomocou násilia, čo značilo, že človek musí byť pripravený pobiť sa. Lenže to by mohlo bolieť. Victor dôverne poznal, čo značí bolesť, od chvíle, keď jeho otcovi v peňaženke chýbalo tristo korún. Otec síce nemal nijaký priamy dôkaz, ale pätnásťročného syna zmlátil ako žito. Na ďalšie dôsledky konfliktu syn radšej ani nespomínal.

Strana, na ktorú sa upol, mala už svojho vodcu aj jeho zástupcu, Victor sa ocitol v skupine naspodku hierarchického rebríčka.